

Sygn. akt: III AUa 1226/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 grudnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Jacek Zajązkowski

Sędziowie: SSA Jolanta Wolska (spr.)

SSO del. Stanisław Pilarczyk

Protokolant: st. sekr. sądowy Joanna Sztuka

po rozpoznaniu w dniu 18 grudnia 2013 r. w Łodzi

sprawy **J. O.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w T.**

o prawo do wypłaty emerytury,

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim

z dnia 11 czerwca 2013 r., sygn. akt: V U 488/13,

oddala apelację.

Sygn. akt III AUa 1226/13

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 28 marca 2013 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. odmówił uchylenia decyzji z 21 września 2011r. w części, w jakiej decyzja ta zawiesza J. O. prawo do emerytury za okres od 1 października 2011r. do 21 listopada 2012r.

W odwołaniu od powyższej decyzji J. O. wniosła o wypłatę zaległej emerytury za okres od 1 października 2011r. do 21 listopada 2012r. wraz z odsetkami, powołując się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 roku w sprawie K 2/12.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych wniósł o oddalenie odwołania.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 11 czerwca 2013r. Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim: 1. zmienił zaskarżoną decyzję organu rentowego w ten sposób, że podjął wypłatę emerytury J. O. od dnia 1 października 2011r. do dnia 21 listopada 2012r.;

2. żądanie J. O. o wypłatę ustawowych odsetek od zaległych świadczeń przekazał do rozpoznania organowi rentowemu.

Sąd Okręgowy ustalił, że J. O., ur. (...), wystąpiła w dniu 31 marca 2009r. z wnioskiem o przyznanie emerytury. Wnioskodawczyni była wówczas zatrudniona w Przedsiębiorstwie (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w B..

Decyzją z dnia 14 kwietnia 2009 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. przyznał wnioskodawczyni prawo do emerytury od dnia 1 marca 2009 roku.

Decyzją z dnia 23 września 2011 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. wstrzymał J. O. wypłatę emerytury od 1 października 2011 roku z powodu kontynuowania zatrudnienia bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą na rzecz, którego wykonywała je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury.

W dniu 11 grudnia 2012 roku J. O. wniosła o wznowienie wypłaty emerytury od dnia 1 października 2011 roku.

Decyzją z dnia 8 stycznia 2013 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. na podstawie art. 61 § 1 i 4 k.p.a. w zw. z art. 124 ustawy o emeryturach i rentach z FUS wznowił postępowanie w sprawie zawieszony emerytury i uchylił decyzję z 23 września 2011 roku w części dotyczącej zawieszenia wypłaty emerytury od dnia 22 listopada 2012 roku.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy stwierdził, że odwołanie jest zasadne i prowadzi do zmiany zaskarżonej decyzji.

Sąd Okręgowy wskazał, że w okresie od 8 stycznia 2009 roku do 31 grudnia 2010 roku do realizacji nabytego prawa do emerytury wystarczyło osiągnięcie wieku emerytalnego. Od 1 stycznia 2011 roku stan prawny uległ zmianie. Do ustawy z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z FUS został dodany - przez art. 6 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 roku o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726) - art. 103a, który stanowił, że prawo do emerytury ulega zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, ustalonym w decyzji organu rentowego. Zgodnie z art. 28 powołanej ustawy z dnia 16 grudnia 2010 roku, do emerytur przyznanych przed wejścia w życie tej ustawy, tj. przed 1 stycznia 2011 roku przepis art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS stosuje się poczynając od 1 października 2011 roku. Organ rentowy, który decyzją z 23 września 2011 roku wstrzymał wypłatę emerytury od 1 października 2011 roku zastosował wobec skarżącej obowiązujący wówczas art. 103a ustawy emerytalnej, którym był związany. Organ rentowy nie był uprawniony do badania zgodności przepisów prawa z Konstytucją. Po wydaniu powyższej decyzji stan prawny uległ istotnej zmianie, gdyż w wyroku z dnia 13 listopada 2012 roku w sprawie K 2/12 (Dz. U. 20 1 2/1285) Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 roku o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726 oraz z 2011r. Nr 291, poz. 1707) w związku z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009r. Nr 153, poz. 1227, z 2010r. Nr 40, poz. 224, Nr 134, poz. 903, Nr 205, poz. 1365, Nr 238, poz. 1578 i Nr 257, poz. 1726, z 2011r. Nr 75, poz. 398, Nr 149, poz. 887, Nr 168, poz. 1001, Nr 187, poz. 1112 i Nr 205, poz. 1203 oraz z 2012r. poz. 118 i 251), dodanym przez art. 6 pkt 2 ustawy z 16 grudnia 2010 roku, w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury przed 1 stycznia 2011r., bez konieczności rozwiązania stosunku pracy, jest niezgodny z zasadą ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa wynikającą z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Z dniem 22 listopada 2012 roku, tj. z dniem publikacji tego wyroku w Dzienniku Ustaw, art. 103a w związku z art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 roku o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726) w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury przed 1 stycznia 2011 roku, bez konieczności rozwiązania stosunku pracy, został wobec osób, które nabyły prawo do emerytury w reżimie prawnym niewymagającym rozwiązania stosunku pracy, uznany za niezgodny z zasadą ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa wynikającą z art. 2 Konstytucji RP.

Sąd Okręgowy podniósł przy tym, że problem intertemporalnych skutków wyroków Trybunału Konstytucyjnego, orzekających o niezgodności zakwestionowanego przepisu z Konstytucją, należy do bardzo spornych w doktrynie, nie niej w orzecznictwie Sądu Najwyższego zdecydowanie przeważa pogląd o skuteczności ex tunc wyroków Trybunału

Konstytucyjnego. Ponadto, w rozpoznawanej sprawie nie zachodzi żaden z przypadków, który uzasadniałby odejście od przyjmowanej powszechnie zasady działania wyroków Trybunału Konstytucyjnego ex tunc. W sentencji wyroku z 13 listopada 2012r. w sprawie K2/12 Trybunał nie wypowiedział się bowiem na temat intertemporalnego działania tego orzeczenia. Nie dotyczy ono kwestii procesowych, lecz materialnoprawnych (prawa do emerytury). Nie ma także powodów do uznania, że wsteczne działanie tego wyroku naruszałoby zasadę ochrony praw słusznie nabytych. Skoro zatem wnioskodawczyni nabyła prawo do emerytury od dnia 1 marca 2009 roku, to mieści się ona w kategorii podmiotów, które nabyły i zrealizowały prawo do emerytury po 8 stycznia 2009 roku a przed 31 grudnia 2010 roku, tj. w okresie, gdy prawo nie wymagało rozwiązania stosunku pracy do realizacji prawa do emerytury, czyli do wypłaty świadczenia. Nie ma zatem podstaw prawnych do zastosowania wobec niej art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS, jako przepisu - niezgodnego z art. 2 Konstytucji - co skutkuje koniecznością podjęcia wypłaty zawieszony emerytury od dnia jej wstrzymania, tj. od 1 października 2011 roku do 21 listopada 2011 roku.

Z tych wszystkich względów, Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. orzekł jak w punkcie pierwszym sentencji swojego wyroku. Zawarte w skardze żądanie zasądzenia odsetek od wypłaconego świadczenia Sąd przekazał do rozpoznania organowi rentowemu z mocy art. 477¹⁰ § 2 k.p.c.

Powyższy wyrok zaskarżył apelacją organ rentowy, zarzucając naruszenie prawa materialnego, a w szczególności art. 190 ust. 3 Konstytucji, poprzez błędne przyznanie wnioskodawczyni prawa do wyrównania emerytury od dnia 1 października 2011r. do dnia 21 listopada 2012r., podczas gdy wnioskodawczyni nie nabyła prawa do wypłaty emerytury w tym okresie.

Wskazując na powyższe organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania.

Apelujący podniósł, że za okres od 1 października 2011r. do 21 listopada 2012r. wnioskodawczyni nie ma prawa do emerytury zgodnie z art. 190 ust. 3 Konstytucji, który stanowi, że orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia. Wprawdzie w myśl z art. 190 ust. 4 Konstytucji Trybunał Konstytucyjny może określić inny termin utraty mocy wiążącej aktu normatywnego, jednakże Trybunał Konstytucyjny w sprawie sygn. akt K 2/12 nie wskazał innego terminu utraty mocy obowiązującej, co oznacza, że wnioskodawczyni nie ma prawa do wyrównania emerytury za okres od dnia 1 października 2011r. do dnia 21 listopada 2012r., a jedynie ma prawo do wypłaty emerytury od dnia 22 listopada 2012r. na bieżąco.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie może odnieść skutku.

W przedmiotowej sprawie spór sprowadzał się do wyjaśnienia, czy istnieją przesłanki do wypłaty wstrzymanego świadczenia emerytalnego J. O. od dnia 1 października 2011r., czy też od dnia ogłoszenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego, tj. 22 listopada 2012r. Spór dotyczył zatem skutków derogacyjnych niekonstytucyjnego przepisu, w szczególności czy przepis niekonstytucyjny traci moc ex tunc (od początku jego wejścia w życie), czy też ex nunc (od momentu stwierdzenia jego niekonstytucyjności).

Problematyka skuteczności wyroków Trybunału Konstytucyjnego należy do zagadnień skomplikowanych i budzących wątpliwości zwłaszcza w sytuacji, gdy Trybunał skorzysta z uprawnienia określonego w treści art. 190 ust. 3 Konstytucji. Zgodnie z tym przepisem orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jednak Trybunał Konstytucyjny może określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego.

W wyroku Trybunału Konstytucyjnego wydanego w sprawie K 2/12 utrata mocy obowiązującej niekonstytucyjnego przepisu nie została odroczone w czasie, natomiast rozważenia wymaga, czy w takim razie automatycznie nastąpiła utrata mocy obowiązującej przepisu ze skutkiem od początku jego wejścia w życie.

W doktrynie ukształtowały się dwa przeciwstawne stanowiska. Pierwsze opiera się na założeniu wynikającym z treści art. 190 ust. 1 Konstytucji, zgodnie z którym orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie

obowiązującą i są ostateczne. Zwolennicy tego poglądu przywiązują szczególną uwagę do semantycznego znaczenia pojęcia utraty mocy obowiązującej. Skoro przepis traci moc z określoną datą, to znaczy że do tego czasu wywiera skutki prawne.

Istnieje również ustabilizowane stanowisko, które Sąd Apelacyjny w składzie tu orzekającym w pełni popiera, że przepis traci swój byt *ex tunc*, a więc od początku jego obowiązywania. Ma to miejsce w sytuacji, gdy sam tryb uchwalania ustawy był wadliwy. Tymczasem w uzasadnieniu wyroku TK z dnia 13 listopada 2012r. w sprawie K2/12 Trybunał zauważył, że w toku prac legislacyjnych pierwotnie nowelizacja miała obejmować osoby przechodzące na wcześniejszą emeryturę. Z uwagi na zmianę zakresu zastosowania tej nowelizacji zostały podniesione uwagi krytyczne odnośnie konstytucyjności tego rozwiązania. W konsekwencji nowelizacja objęła osoby, które uzyskały prawo do emerytury bez konieczności rozwiązania stosunku pracy.

Zauważyć również należy, że także orzecznictwo Sądu Najwyższego formułuje stanowisko zmierzające w kierunku niestosowania przepisu niekonstytucyjnego do stanów faktycznych, w których formalnie nie dokonano jeszcze derogacji. W postanowieniu z dnia 7 grudnia 2000 r. w sprawie sygn. III ZP 27/00, OSNP 2001/10/331, Sąd Najwyższy orzekł, że akt normatywny uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą nie powinien być stosowany przez sąd w odniesieniu do stanów faktycznych sprzed ogłoszenia orzeczenia Trybunału. Podobny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 września 2001r., II UKN 542/00, OSNP 2003/11/276, stwierdzając że sąd drugiej instancji, który rozstrzyga sprawę po stwierdzeniu niezgodności przepisu ustawy z Konstytucją, nie może pominąć stanowiska Trybunału Konstytucyjnego i oddalić apelacji od wyroku, który został wydany przez sąd pierwszej instancji na podstawie przepisu niezgodnego z Konstytucją. W kolejnym wyroku z dnia 12 czerwca 2002 r., II UKN 281/01, Sąd Najwyższy zaprezentował stanowisko, że nie jest usprawiedliwioną podstawą kasacji zarzut zaniechania zastosowania obowiązującego w dacie wyrokowania przepisu ustawy, który następnie został uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją. Orzecznictwo Sądu Najwyższego co do tego, że przy rozpoznawaniu środka odwoławczego sądy nie powinny stosować przepisu prawa, który został uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, jest jednolite. Zaprezentowana linia orzecznictwa Sądu Najwyższego jest stabilna i prowadzi do wniosku, że utrata mocy obowiązującej przepisu z powodu jego niezgodności z Konstytucją co do zasady oznacza, że przepis ten nie może być stosowany poczynając od daty jego uchwalenia. Wyrok Trybunału ma generalnie skutki retroaktywne, a przez to zachodzi konieczność ponownego rozpoznania sprawy z pominięciem już niekonstytucyjnego przepisu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2008 r., V CO 43/08, LEX nr 564856, wyrok z dnia 21 listopada 2006 r., II PK 42/06, LEX nr 950622; wyrok SN z dnia 10 listopada 1999 r., I CKN 204/98, OSNC 2000, Nr 5, poz. 94; wyrok z dnia 16 grudnia 1999r., II CKN 632/98, nie publ.).

Nie można przy tym pominąć, że w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2009r., II PO 8/08, wyrażono stanowisko, iż po wznowieniu postępowania na podstawie art. 401¹ § 1 k.p.c., Sąd stwierdzając, że orzeczenie wydane zostało na podstawie obowiązującego aktu prawnego, ma jednocześnie przesłankę do innego rozstrzygnięcia sprawy, uznając, że choć akt ten obowiązywał, to nie powinien być zostać w sprawie zastosowany, co okazało się dopiero po orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego (LEX nr 738350). W uzasadnieniu orzeczenia Sąd Najwyższy wskazał, że akt normatywny uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą, nie powinien być stosowany przez Sąd w odniesieniu do stanów faktycznych sprzed ogłoszenia orzeczenia Trybunału.

Przyjęcie rozumowania odmiennego sprowadzałoby się do konieczności formułowania podstawy prawnej wyroku na podstawie niezgodnego z Konstytucją przepisu ustawy wprowadzającej w życie obowiązek wstrzymania emerytury w stosunku do osoby, która nie rozwiązała stosunku pracy. Niekonstytucyjność przepisu ustawowego z istoty rzeczy jest stwierdzana po okresie jego obowiązywania, w sytuacji w której regulacja wywarła negatywny skutek w sferze praw jednostki. Nie można dzielić uprawnienia skarżącej do emerytury na okres do dnia ogłoszenia wyroku Trybunału (zasadne wstrzymanie świadczenia) i po dniu ogłoszenia wyroku Trybunału (wznowienie prawa do świadczenia). Warto w tym miejscu podkreślić, że wznowienie prawa do wypłaty świadczenia nie wymaga od sądu określenia

szczególne przesłanki, lecz stwierdzenia jedynie faktu wstrzymania prawa do świadczenia. W konsekwencji odwołująca ma prawo do uzyskania świadczenia, które zostało jej wstrzymane w sposób niezgodny z prawem.

Reasumując, stwierdzenie przez Trybunał Konstytucyjny niezgodności z Konstytucją art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726) w związku z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych prowadzi do derogacji uznanych za niezgodne z Konstytucją przepisów ze skutkiem *ex tunc*. Powyższe więc oznacza, że z chwilą opublikowania wyroku Trybunału Konstytucyjnego w Dzienniku Ustaw przepisy te utraciły zdolność do wymuszania określonego zachowania zarówno przez ich adresatów, jak również przez organy stosujące prawo, dając jednocześnie przewidziane wprost w art. 190 ust. 4 ustawy zasadniczej (tu w zw. z art. 401¹ k.p.c.), konstytucyjne uprawnienie do wznowienia postępowania zakończonego orzeczeniem wydanym na podstawie tych niekonstytucyjnych przepisów. Gdyby więc podzielić stanowisko organu rentowego o tym, że aż do momentu ogłoszenia orzeczenia Trybunału, akt uznany za niekonstytucyjny ma pełną moc obowiązującą i powinien być bez żadnych zastrzeżeń stosowany przez sądy do stanów faktycznych powstałych przed ogłoszeniem tego orzeczenia, to w istocie przekreśliłoby to sens instytucji wznowienia postępowania, którego celem jest przecież restytucyjne wydanie orzeczenia zgodnego z prawem, w zgodzie z wartościami i zasadami konstytucyjnym. O tak rozumianych skutkach orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego stanowią między innymi wyroki samego Trybunału z dnia 2 marca 2004 r. SK 53/03, OTK 2004/3/16, czy 9 czerwca 2003r. SK 5/03 OTK 2003/6A/50.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt przedmiotowej sprawy, stwierdzić należy, że przy dokonaniu ponownej oceny prawnej występującego w niej przedmiotu sporu - z wyłączeniem już uznanych za niekonstytucyjne, a wyżej powołanych przepisów - roszczenie wnioskodawczyni podjęcia wypłaty emerytury z dniem 1 października 2011r. okazało się w pełni zasadne, jako, że niekonstytucyjnym okazał się warunek rozwiązania stosunku pracy do kontynuowania wypłaty emerytury odwołującej. Tym samym Sąd Okręgowy zasadnie zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 28 marca 2013r. w ten sposób, że podjął wypłatę emerytury J. O. od dnia 1 października 2011r. do dnia 21 listopada 2012r. Odnosząc się z kolei do zgłoszonego w odwołaniu żądania wypłaty odsetek, Sąd Okręgowy będąc związany w zakresie rozpoznania i orzeczenia, treścią zaskarżonej decyzji - przy braku w tym przedmiocie uprzedniego rozstrzygnięcia organu rentowego - nie był uprawniony do merytorycznego rozpoznania tak określonego roszczenia odwołującej. W tak zaistniałej sytuacji procesowej, Sąd I instancji prawidłowo przekazał żądanie wypłaty odsetek do rozpoznania organowi rentowemu (jako nowego żądania) w trybie art. 477¹⁰ § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c..

W tym stanie rzeczy, nie znajdując podstaw do uwzględnienia apelacji, Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł, jak w sentencji swojego wyroku.